

## ГУМАНІЗМ ЯК БАЗОВА ДЕМОКРАТИЧНА ЦІННІСТЬ ОБ'ЄДНАНОЇ ЄВРОПИ

*У статті розкрито сутність поняття «цінності» як психологічного феномену, наведено його типологію. Особливу увагу звернуто на гуманізм як базову демократичну цінність об'єднаної Європи. Зазначено, що європейські цінності є стандартами певних процедур у різних сферах життя суспільства та державних інститутах, а найголовнішими цінностями для сучасного європейського суспільства є людська гідність, відповідальність та солідарність. Продемонстровано, що у зарубіжній психології проблема гуманізму як базової демократичної цінності посідає значне місце. Цінність людини є найвищою метою, якій повинна бути підкорена вся соціально-значуща діяльність людей, вирішальна роль належить вихованню та освіті у формуванні людини, що покладається на педагогів та психологів. Сформульовано висновок, що у сучасному європейському суспільстві освіті надається головна роль у вихованні базових європейських цінностей. Рада Європи розробляє потужні освітні проекти для вироблення єдиних стандартів європейської освіти, яка була б спрямована на формування демократичної громадянськості, гуманізації та толерантності. Українська освіта є невід'ємною частиною загальноєвропейського гуманітарного простору. Адже так можна забезпечити її повноцінне функціонування, збагачення ідеями, перебування на вищих щаблях сучасної науки та освіти.*

**Ключові слова:** цінність, типи цінностей, гуманізм, відповідальність, повага до людини, демократичні цінності, європейські цінності, освітня реформа.

*В статье раскрыта сущность понятия «ценности» как психологического феномена, приведена его типология. Особое внимание обращено на гуманизм как базовую демократическую ценность объединенной Европы. Отмечено, что европейские ценности являются стандартами определенных процедур в различных сферах жизни общества и государственных институтах, а главными ценностями для современного европейского общества является человеческое достоинство, ответственность и солидарность. Продемонстрировано, что в зарубежной психологии проблема гуманизма как базовой демократической ценности занимает значительное место. Сформулирован вывод, что в современном европейском обществе образованию предоставляется главная роль в воспитании базовых европейских ценностей. Совет Европы разрабатывает мощные образовательные проекты для выработки единых стандартов европейского образования, которое было бы направлено на формирование демократической гражданственности, гуманизации и толерантности. Украинское образование является неотъемлемой частью общеевропейского гуманитарного пространства. Ведь так можно обеспечить ее полноценное функционирование, обогащение идеями, пребывание на высших ступенях современной науки и образования.*

**Ключевые слова:** ценность, типы ценностей, гуманизм, ответственность, уважение к человеку, демократические ценности, европейские ценности, образовательная реформа.

*In the article the essence of the concept of "value" as a psychological phenomenon is disclosed, its typology is given. Particular attention is paid to humanism as the basic democratic value of a united Europe. European values today are cultivated in the socio-political life of Ukraine, in the educational sphere.*

*It is denoted that European values are the standards of certain procedures in various spheres of society and state institutions, and the most important values for a modern European society are human dignity, responsibility and solidarity. Values are the heart of the culture of every people, nation, society. Values are at the deepest level among tools for decision-making, because they determine the ideological beliefs of individuals and the motivation of their actions.*

*It is demonstrated that the problem of humanism as a basic democratic value plays a considerable part in the foreign psychology. To determine the formation specifics of the person humanist orientation, works of famous humanistic psychologists played a significant role in the higher education system. Human value is the ultimate goal, which has to subordinate to all socially significant activities*

## ***Psychology***

*of people; the decisive role belongs to upbringing and education in the people formation that depends on educators and psychologists.*

*The conclusion is made that in today's European society education is given the main role in the education of basic European values. The Council of Europe is developing mighty educational projects to develop common standards for European education, which would be aimed at the democratic civism formation, humanization and tolerance. Ukrainian education is an integral part of the pan-European humanitarian field. After all, it can ensure its full functioning, cross-fertilization of ideas, having the highest levels of modern science and education.*

**Keywords:** *value, types of values, humanism, responsibility, respect for the person, democratic values, European values, educational reform.*

**Постановка проблеми.** Одними з найважливіших і актуальніших проблем Євросоюзу є проблеми утвердження демократичних цінностей. Тому в умовах євроінтеграційних процесів, соціально-економічних і духовно-культурних перетворень в Україні підвищується роль освіти в утвердженні європейських цінностей у процесі реалізації демократичних реформ. Європейські цінності мають не лише абстрактне значення, а й цілком конкретний вираз у вигляді базових фундаментальних прав і свобод, зафіксованих у відповідних документах Європейського Союзу.

**Аналіз останніх досліджень та публікацій.** Значний внесок у сферу дослідження та розкриття аспектів формування і функціонування європейських цінностей та європейської ідентичності зроблено багатьма фахівцями, такими, як Ю. Габермас, К. Гамільтоа, Е. Гіденс, Г. Деланті, Л. Касісче, С. Лукареллі, В. Магуна, Р. Мейн, Дж. О'Салліван, А. Пагден, Л. Пассеріні. Розкриттю філософської, психологічної та соціологічної інтерпретації сутності, природи і значення цінностей як феноменів соціального світу присвячені дослідження Ж. Бодріяра, Н. Смелзера, М. Шелера, К. Маннгейма, К. Менгера, Є. Головахи, Н. Паніної, В. Тугарінова, М. Фрідлендера, К. Юнга та ін.

**Мета статті** – здійснити аналіз основних підходів до розуміння сутності гуманізму як базової демократичної цінності та важливості використання європейських цінностей в освітній сфері України.

**Виклад основного матеріалу.** Цінності є типовим людським феноменом, яким позначаються предмети, речі, властивості і відношення в реальному світі, ідеї, норми, цілі й ідеали, явища природи і суспільні явища, спрямовані на соціальний прогрес і розвиток людської особистості [Пірен, 2015].

Гуманізм як цінність є суттєвим, значущим для людини (соціальної спільноти) явищем в предметному та ідеальному світі. На думку засновників Педагогічної Конституції Європейського Союзу, «європейські об'єднавчі процеси потребують якнайшвидшого очищення, відродження гуманістичних сутностей, повернення їх у соціальний простір» [European Values..., 2013].

Цінності є ядром культури кожного народу, нації, суспільства. Г. Хофштеде, сучасний дослідник цінностей, переконаний, що цінності

знаходяться на найглибшому рівні серед важелів прийняття рішень, бо саме вони визначають ідеологічні переконання індивідів та мотивацію їхніх вчинків. Саме до цінностей, на думку відомого американського соціолога Т. Парсонса, звертаються люди для остаточного обґрунтування своїх дій. Цінності виходять за межі конкретних ситуацій (що можуть вирішуватися індивідом під впливом інтересів і переконань), бо визначають головні цілі й сенс життя, тому вони найяскравіше проявляються в кризові моменти для індивіда або соціуму [Амельченко, 2010].

Проблема гуманізму як основи демократичних цінностей розглядалася ще в античні часи філософом Сократом, погляди якого ґрунтувалися на вченні про добро та добродійність, на усвідомленні, що саме знання є джерелом морального вдосконалення особистості. Сократ доводив, що добродійність не є вродженою і такою, що виникає сама по собі, добродійності навчаються, і, якщо хто досягне її, то тільки наполегливістю. Основою роздумів Аристотеля про гуманність було осмислення непорушної цінності особистості, важливості розвитку її духовного світу. Філософ стверджував, що гуманність – це сутнісна властивість людини, звертає увагу на такий компонент гуманізму, як активність [Сидоренко, 2005].

Мислителі Відродження (А. Данте, Ф. Петрарка, М. Сервантес, Т. Мор, Т. Кампанелла) створили своєрідний культ людини, її розуму, духу і тіла. Саме свідомість і незалежна суспільна позиція, гордість і самоповага, усвідомлення власної сили та здібностей стають провідними темами їхньої творчості.

Головні аспекти психології гуманізму знаходимо в ідеях, які у свій час висувались Я.-А. Коменським, І. Песталоцці, В. Фельтре, М. Монтенем, Г. Сковородою, В. Ратке, Дж. Локком та іншими просвітниками минулого. Їхні ідеї стали основою становлення гуманізму як бази організації суспільства та життєдіяльності людини. Серцевиною гуманізму як цінності особистості, згідно з філософією Відродження, повинно стати розуміння життя людини як самодостатнього, самоцінного. Людина розглядалася як автономна істота, жива цілісність, яка гармонійно поєднує красу тіла з її духовними достоїнствами [Сидоренко, 2005].

Значний внесок у розвиток поняття гуманістичного ідеалу зробили французькі просвітителі – Л. Вольтер, Ш. Монтеск'є, Д. Дідро, П. Гольбах, Ж. Ламетрі, К. Гельвецій, Ж.-Ж. Руссо. На думку гуманістів-просвітителів, цінність людини є найвищою метою, якій повинна бути підкорена вся соціально-значуща діяльність людей. Головна практична ідея французького матеріалізму, що є важливою для гуманізації особистості, полягає у ствердженні вирішальної ролі виховання та законів у формуванні людини, що покладалося на вихователів і освічених законодавців [Сидоренко, 2005].

Час Просвітництва (XVIII ст.) поряд з іменами французьких та інших європейських просвітників позначений і українським іменем Григорія Сковороди. Літературно-філософські твори та педагогічно-просвітницька діяльність Г. Сковороди були спрямовані на висвітлення окремих ідей вчення про гуманістичні основи самосвідомості, самопізнання та саморозуміння людини. На думку філософа, сутність людини визначається гуманістичним ставленням її до суспільства та до іншої людини [Сковорода, 2008].

Особливо значущою в контексті гуманізації особистості виступає екзистенційна концепція становлення та розвитку людини: особистість перебуває в процесі розвитку та удосконалення; вона є відповідальною за реалізацію своїх можливостей і тільки тоді живе істинним життям, коли їй вдається це здійснити.

Визначними стали ідеї А. Швейцера, який шлях до утвердження гуманістичних ідеалів вбачав не в соціальних перетвореннях, а в особистих зусиллях окремих людей, спрямованих на покращення «природи людини», яка за будь-яких умов зберігає справжню людяність [Балл, 2003].

Гуманістична психологія допомагає зрозуміти те, що є дійсно людським. Представники гуманістичної психології вказують на те, що кожна людина є головним архітектором свого життя, досвіду і поведінки. Людина, як усвідомлююча сама себе істота, переживає, приймає рішення і вільно вибирає свої дії та вчинки. Таким чином, у гуманістичній психології за основну приймається модель відповідальної особистості, котра здійснює вільний вибір серед наявних можливостей. Такий особистісний рівень, за Ж.-П. Сартром, можна вмістити у тезу: «Я є мій вибір» [Балл, 2003].

У зарубіжній психології проблема гуманізму, як базової демократичної цінності, посідає значне місце. У системі вищої освіти для визначення специфіки формування гуманістичної спрямованості особистості значну роль відіграли праці відомих психологів (цілісний підхід до вивчення явищ людської поведінки К. Левіна, соціодинамічний підхід Дж. Морено), класиків гуманістичної психології (психологія самоактуалізації А. Маслоу, екзистенціальний підхід Р. Мея, системний підхід до вивчення особистості Г. Оллпорта, феноменологічний підхід К. Роджерса, концепція логотерапії В. Франкла, гуманістично-діалектичний підхід Е. Фромма), а також соціокультурний підхід К. Горні.

Актуальною у контексті поставленої проблеми для нас є думка І. Франка щодо цінностей людського прогресу, а саме: вільної праці, свободи, як найвищого ідеалу та найвищої цінності – самої людини. І. Франко вказував, що українська нація повинна бути пов'язана із загальноєвропейськими цінностями, не втрачаючи свого національного [Пірен, 2015].

Аналізуючи причини, перебіг та сутність революційних перетворень в Україні, чимало дослідників зазначають, що, водночас, і основою, і метою, і поясненням цих подій з боку учасників було

прагнення ціннісних змін. Саме європейські цінності часто називалися як певний орієнтир та мета, до якої були спрямовані устремління значної частини українського суспільства [Сакало, 2015].

Спільні цінності різних країн Європейського простору сприяли їхній інтеграції та стали основоположними цінностями, спрямованими на задоволення потреб людини та визнання прав і свобод громадян, тобто визнання гуманістичних європейських цінностей. В основу цього об'єднання були покладені вищеназвані цінності, які постали також і критеріями членства країни в ЄС. Так, у Договорі про заснування Європейської Спільноти зазначено, що «членом Європейського Союзу має право стати будь-яка європейська держава, яка дотримується демократичних принципів суспільного устрою, принципів свободи, демократії, поваги до прав людини, а також принципу правової держави». Відповідно до ст. 2 Лісабонського договору зазначено, що Європейський Союз засновано на цінностях поваги до людської гідності, свободи, демократії, рівності, верховенства права та поваги до прав людини [Амельченко, 2010].

Сучасне європейське суспільство кожному індивідові гарантує забезпечення свободи совісті, тобто права на свої переконання. Цінності в такому суспільстві не нав'язуються ані державою, ані будь-якою спільнотою. Держава захищає громадянина від примусового нав'язування певних цінностей, ідеологій, релігійних переконань. Але це не означає, що в такому суспільстві гуманістичні цінності втрачають своє існування. Навпаки, тільки в такому суспільстві вони стають результатом вільного вибору індивіда, за який останній несе відповідальність. Важливість гуманістичних цінностей полягає саме в тому, що вони, на відміну від наукових або естетичних, визначають ставлення людей один до одного та інтегрують або розділяють людей в суспільстві [Амельченко, 2010].

Головними цінностями в сучасній Європі є демократичні, в центрі яких перебуває людина. Визнання людини вищою соціальною цінністю у ст. 3 Конституції України стало важливим кроком на шляху розбудови громадянського суспільства, оскільки людина є цінністю не лише для самої себе, а й для всього суспільства, для соціуму. Оскільки ця цінність є найвищою, то жодне інше явище не може оцінюватися суспільством вище, ніж людина. Усі соціальні цінності мають бути підпорядковані, субординовані й пов'язані із цінністю людини. Основні європейські цінності, на яких базується європейська спільнота, мають гуманістичну основу: повага до людської гідності; фундаментальні права, включаючи права спільнот та родин; свобода (волевиявлення, свобода слова, свобода ЗМІ); демократія; рівність усіх членів суспільства, включаючи меншини та незалежно від гендеру; верховенство закону; плюралізм думок; відсутність дискримінації; толерантність; справедливість; солідарність; відповідальність; рівні гендерні права; єдність; згуртованість [Пірен, 2015].

Найголовнішими цінностями для європейського суспільства є людська гідність, відповідальність та солідарність. Вказані цінності є частинами загального духовного та культурного спадку Європи, який базується на поєднанні грецької філософії, християнства, гуманізму, просвітництва, духовності. У широкому розумінні цінностями є предмети і явища як матеріального, так і ідеального порядку, а також їхньої якості і властивості, що мають певну значущість для суспільства і особи, тобто здатні задовольнити їхні потреби, служити їхнім інтересам [Пірен, 2015].

Бути людиною означає саме бути моральною, тобто враховувати в своїх вчинках інтереси та цінності інших людей і поважати їхню гідність, бути гуманною. Ця базова європейська цінність означає повагу до кожного індивіда, визнання в ньому особистості. Бо на відміну від аристократичної честі традиційних суспільств, яка була привілеєм обраних верств населення (селяни та бідняки не мали честот), в ліберально-демократичному суспільстві честь для обраних змінилася гідністю для всіх. Переконавання, що всі люди мають гідність, означає, що всі вони в змозі свідомо обрати моральну поведінку самі, а не сліпо слідувати нав'язаним кодексам честі з боку держави або корпорацій і станів. Тому повага до людської гідності стала першим і головним розділом «Хартії фундаментальних прав ЄС», базовою цінністю ЄС [Хартія фундаментальних..., 2000].

На цьому наголошують у своїх працях С. Анісімов, В. Василенко, В. Тугарінов та інші науковці. Цінності служать еталоном, ідеалом для всіх людей і являють собою переконання, що поділяються з іншими, відносно цілей, яких потрібно прагнути. Без цінностей не може обходитися жодне суспільство, жодна особистість. Характерною особливістю кожної людини в період доктринальних змін у суспільстві є усвідомлення її власної причетності до глибинних процесів і подій, які в цьому суспільстві відбуваються. І це не може не позначитися на формуванні ціннісних орієнтацій особистості, сутність яких дедалі більше збагачується загальнолюдським змістом. У повсякденному житті суспільства цінності виступають соціально значущими орієнтирами діяльності суб'єктів [Пірен, 2015].

Європейські цінності – не просто обіцянка, вони записані в угодах та регламентовані законодавством, їх вивчають науковці світу. Європейці створили систему – Європейський Союз, щоб підтримувати та захищати свої цінності. Такі цінності, як свобода, справедливість чи мир – це мета, а Європа – це лише засіб їхнього втілення, взірець для країн та народів світу, як облаштувати по-сучасному, на принципах людської гідності, науки та правових засад життя людей, яке на сьогодні є, як ніколи раніше, складним та обтяженим різними викликами: глобалізації, екології, кризовим станом суспільно-політичного розвитку [Тэтчер, 2014].

Гуманізм, як база європейських цінностей, є основою демократії та прав людини. У сучасній Україні проголошена пріоритетність

загальнолюдських цінностей над цінностями груповими, насамперед класовими, оскільки без цього неможливий подальший успішний розвиток як України в цілому, так і окремих народів, що її населяють. З огляду на ієрархію цінностей, тобто розташування цінностей відповідно до ролі, яку вони відіграють у житті окремої людини і суспільства, виділяють три їх групи. По-перше, це цінності, що мають другорядне значення для людини і суспільства. Без них нормальне функціонування суспільства і людини не порушується. По-друге, цінності повсякденного попиту і повсякденного побуту. До цієї групи належать більшість матеріальних і духовних цінностей, які охоплюють усе те, що необхідне для задоволення матеріальних і духовних потреб людини, без чого суспільство не може функціонувати і розвиватися. І, по-третє, вищі цінності. Вони включають складну, багатоваріантну систему цінностей і відображають фундаментальні відносини й потреби людей у суспільстві. Сьогодні майже всі європейці поділяють такі цінності, як демократія, свобода, рівність, людська гідність та солідарність [Пірен, 2015].

Першочерговими в освітній сфері є завдання морального ренесансу, оскільки бюрократія та корупція подекуди ускладнили і навіть перекрили шляхи реалізації реформування сучасної української освіти на демократичних засадах. Формування нової ціннісної системи неможливе без участі освітньої галузі, зокрема психологічної науки, де в центрі уваги є людина. Лише освітня сфера має у своєму арсеналі реальні важелі впливу на процес реалізації реформ та демократичних змін, починаючи реформування системи освіти, культури, модернізації інформаційної сфери, створення ефективної системи заохочення тощо. Як відомо, цінності формуються на основі суспільної практики. Слід зауважити, що наше суспільство перебуває в умовах ціннісного хаосу: старі, прорадянські цінності втрачають прихильників, а проголошені нові проєвропейські цінності ще не спрацьовують. Для впровадження європейських цінностей необхідною є просвітницька робота серед населення з формування психології відповідальності за все, що відбувається в державі та в їхньому житті.

**Висновки.** Перелік гуманістичних європейських базових цінностей доводить їх взаємопов'язаність, яка означає, що одна цінність визначається та реалізується через решту. Так, свобода визначається через рівність всіх перед законом, відповідальність і гідність. А справедливість неможлива без правової рівності і соціальної солідарності. Демократія ж існує тільки в поєднанні з цінностями громадянства і правової держави. Європейські цінності не існують та не впроваджуються як окремі життєві орієнтації (свобода без відповідальності, або демократія без активного громадянства), а реалізуються як цілісна система, в якій кожна базова цінність визначає і конкретизує іншу базову цінність. Імплементация головних європейських цінностей потребувала прийняття правових норм і створення інститутів, які ці норми впроваджують і контролюють.

У сучасному європейському суспільстві освіти надається головна роль у вихованні базових європейських цінностей. Рада Європи розробляє потужні освітні проекти для вироблення єдиних стандартів європейської освіти, яка була б спрямована на формування демократичної громадянськості, гуманізації та толерантності. Українська освіта є невід'ємною частиною загальноєвропейського гуманітарного простору. Адже так можна забезпечити її повноцінне функціонування, збагачення ідеями, перебування на вищих щаблях сучасної науки та освіти. Вхідження до європейського науково-гуманітарного, технічного та культурного простору забезпечить українському студентству відповідний кругозір та зробить його конкурентоспроможним на ринку праці.

### ЛІТЕРАТУРА

- Амельченко, 2013* – Амельченко Н. Цінності об'єднаної Європи / Наталія Амельченко. – К. : ГО «Лабораторія законодавчих ініціатив», 2013. – 42 с.
- Бочаріна, 2010* – Бочаріна Н.О. Теоретичний аналіз проблеми гуманізації особистості в наукових дослідженнях / Н.О. Бочаріна // Гуманітарний вісник ДНУЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди» : науково-теоретичний збірник. – Переяслав-Хмельницький, 2010. – Вип. 19. – С. 282-287.
- Балл, 2003* – Балл Г.А. Концепція самоактуалізації личности в гуманистической психологии / Г.А Балл // – Киев-Донецк. :Ровесник, 2003. – 32 с.
- Договір про заснування..., 2005* – Договір про заснування Європейської Спільноти, статті № 6, 49 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1994\\_017](http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1994_017).
- Пірен, 2015* – Пірен М.І. Європейські цінності та їх реалізація у сфері державної служби та кадрової політики України / М.І. Пірен // Збірник наукових праць Національної академії державного управління при Президентові України. – 2015. – Вип. 1. – С. 78-90.
- Сакало, 2015* – Сакало О.Є. Європейські цінності : сутнісні основи та практичне втілення / О. С. Сакало. – Полтава : Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка, 2015. – С. 106-109.
- Сидоренко, 2005* – Сидоренко М. О. Філософські проблеми людинознавства / М. О. Сидоренко // – Чернівці, 2005. – 200 с.
- Сковорода, 2008* – Сковорода Г. С. Сад божественних пісень / Г. С. Сковорода. – К. : Дніпро, 2008. – 319 с.
- Тэтчер, 2014* – Тэтчер М. Искусство управления государством: стратегия для меняющегося мира : пер. с англ. / Маргарет Тетчер. – 4-е изд. – М. : Альпина паблишер, 2014. – 504 с.
- Хартія фундаментальних..., 2000* – Хартія фундаментальних прав Європейського Союзу (Розділ IV, Статті 38, 39) // Charter of Fundamental Rights of the European Union. URL : <http://eur-lex.europa.eu/lexUriSev>.
- European Values..., 2013* – European Values Survey [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.europeanvaluesstudy.eu>.

### REFERENCES

- Amelchenko, 2013* – Amelchenko N. Tsinnosti obiednanoi Yevropy / Nataliia Amelchenko. – K. : HO «Laboratoriia zakonodavchykh initsiatyv», 2013. – 42 s.
- Bocharina, 2010* – Bocharina N.O. Teoretychnyi analiz problemy humanizatsii osobystosti v naukovykh doslidzhenniakh / N. O. Bocharina // Humanitarnyi visnyk DNVZ «Pereiaslav-Khmelnyskyi derzhavnyi pedahohichnyi universytet imeni Hryhoriia Skovorody» : nauково-teoretychnyi zbirnyk. – Pereiaslav-Khmelnyskyi, 2010. – Vyp. 19. – S. 282-287.
- Dohovir pro zasnuvannia..., 2005* – Dohovir pro zasnuvannia Yevropeiskoi Spilnoty, statti № 6, 49. [http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1994\\_017](http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1994_017).
- Piren, 2015* – Piren M. I. Yevropeiski tsinnosti ta yikh realizatsiia u sferi derzhavnoi sluzhby ta kadrovoy polityky Ukrainy / M.I. Piren // Zbirnyk naukovykh prats Natsionalnoi akademii derzhavnoho upravlinnia pry Prezidentovi Ukrainy. – 2015. – Vyp. 1. – S. 78-90.



- Sakalo, 2015* – Sakalo O. Ie. Yevropeiski tsinnosti : sutnisni osnovy ta praktychne vtivlennia / O. Ie. Sakalo // – Poltava: Poltavskiy natsionalnyi pedahohichnyi universytet imeni V. H. Korolenka, 2015. – S. 106-109.
- Sydorenko, 2005* – Sydorenko M.O. Filosofs'ki problemy lyudynoznavstva / M. O. Sydorenko. – Chernivtsi, 2005. – 200 s.
- Skovoroda, 2008* – Skovoroda H. S. Sad bozhestvennykh pisen' / H. S. Skovoroda. – K. : Dnipro, 2008. – 319 s.
- Tetcher, 2014* – Tetcher M. Yskusstvo upravleniya hosudarstvom: stratelyia dlia meniaiushchehosia myra : per. s anhl. / Marharet Tetcher. – 4-e yzd. – M. : Alpyna pablysher, 2014. – 504 s.

УДК 327(075)

Вікторія Вінс

## ПСИХОЛОГІЯ СВІДОМОГО ВИБОРУ УКРАЇНЦЯМИ ЧЛЕНСТВА В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ

*Стаття присвячена висвітленню проблеми здійснення українцями свідомого вибору членства у європейському союзі в межах екзистенційної психології. На основі аналізу наукової літератури обґрунтовано поняття екзистенційного вибору, який у критичних життєвих ситуаціях набуває змісту особистісного вибору. Проаналізовано логіку поведінки людини в ситуації екзистенційного вибору з точки зору діяльнісного підходу. Зокрема, встановлено, що на прийняття щоденних рішень та життєво важливих громадянських виборів впливає морально-етичний імператив, який регулює вчинки людини та її уявлення про істинно людське ставлення до себе та інших.*

*Унаслідок інтеграції поглядів вітчизняних авторів на проблему цивілізаційного вибору виділено архетипи української ментальності, які впливають на здійснення українцями свідомого європейського вибору, а саме: індивідуалізм, світоглядну толерантність, кордоцентризм та глибинний оптимізм.*

**Ключові слова:** *вибір, екзистенційний вибір, особистісний вибір, громадянський вибір, європейський вибір, цивілізаційний вибір, ментальні архетипи, світоглядна толерантність.*

*Статья посвящена освещению проблемы осуществления украинцами сознательного выбора членства в европейском союзе в рамках экзистенциальной психологии. На основе анализа научной литературы обосновано понятие экзистенциального выбора, который в критических жизненных ситуациях приобретает содержания личного выбора. Проанализирована логика поведения человека в ситуации экзистенциального выбора с точки зрения деятельностного подхода. В частности, установлено, что на принятие ежедневных решений и жизненно важных гражданских выборов влияет морально-этический императив, который регулирует поступки человека и его представления об истинно человеческом отношении к себе и другим.*

*В результате интеграции взглядов отечественных авторов на проблему цивилизационного выбора выделены архетипы украинской ментальности, которые влияют на осуществление украинцами сознательного европейского выбора, а именно: индивидуализм, мировоззренческую толерантность, кордоцентризм и глубинный оптимизм.*

**Ключевые слова:** *выбор, экзистенциальный выбор, личный выбор, гражданский выбор, европейский выбор, цивилизационный выбор, ментальные архетипы, мировоззренческая толерантность.*

*The article is devoted to highlighting the problem of the Ukrainians' conscious choice of membership in the European Union within the framework of existential psychology, where the problem of choice is one of the key points. Based on the analysis of philosophical, historical, political and psychological literature about the problem of making decisions, the concept of existential choice is substantiated, which acquires the content of personal choice in the critical life situations. The logic of human behavior in the situation of existential choice according to the activity approach is been*